

INTERNATIONAL
COMMISSION
OF JURISTS

ICJ-Norge – Den internasjonale juristkommisjon, norsk avdeling

Helse- og omsorgsdepartementet

v/fagdirektør Tjaarke Hopen

Via e-post: tjh@hod.dep.no

22. mars 2012

Høring: Forslag til særlige regler for gjennomføring av psykisk helsevern i regionale sikkerhetsavdelinger, herunder i enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå

1. Det vises til departementets høringsbrev av 01.03.2012, med høringsfrist i dag.
2. ICJ-Norge er klar over det krysspreset Helse- og omsorgsdepartementet møter på grunn av det økte fokuset mot bruken av og kvaliteten på regionale sikkerhetsavdelinger, samt de særlige sikkerhetstiltak som kan, må og burde gjelde innenfor slike enheter.
3. ICJ-Norge har også forståelse for behovet for å innføre en hjemmel for opprettelse av en enhet med et særlig høyt sikkerhetsnivå innenfor rammen av de regionale sikkerhetsavdelinger. Det bør være den helt klare regel at innleggelse i denne kun vil omfatte personer som er dømt til tvungen psykisk helsevern, og ikke andre, se nedenfor punkt 7 og 10.
4. Vår generelle og prinsipielle støtte for at slike forslag utredes innebærer imidlertid ikke konkret støtte til de forslag som er presentert i det forelagte høringsnotatet. Det fremgår av høringsnotatet at man tar særlig sikte på å sørge for nødvendig og tilstrekkelig sikkerhet for pasienter, medpasienter og personell i regionale sikkerhetsavdelinger, og skal også ivareta samfunnsvernet.
5. Som ICJ-Norge har påpekt i tidligere hørings svar, er tiden overmoden for en prinsipiell gjennomgang av og nytenkning om tvangslovgivningen innenfor psykisk helsevern. Det fremstår som om nåværende forslag kun innebærer å sikre at de nødvendige hjemler finnes for en eventuell soning for Anders Behring Breivik innenfor de regionale

ICJ-Norge

Postadresse: c/o advokat Jon Wessel-Aas, Postboks 775 Sentrum, 0106 Oslo

E-post: post@icj.no **Nettside:** www.icj.no

sikkerhetsavdelinger, ikke at man søker å gjøre noe helhetlig med de reelle utfordringer som foreligger i forhold til de regionale sikkerhetsavdelingene. ICJ-Norge har betydelige innvendinger av rettssikkerhetsmessig karakter til flere av notatets vurderinger og forslag.

6. Det presiseres innledningsvis i høringsnotatet at tvangshjemlene er viktige av hensyn til pasienten selv, selv om dette ikke er det overordnede perspektiv for de forslag som fremsettes, som alle bunner i samfunnsvern. Samfunnsvernet må imidlertid i forhold til den enkeltes rettigheter innebære et langt strengere krav til at de som bor på regionale sikkerhetsavdelinger er domfelte etter straffeloven § 39, alternativt er henvist til utredning og behandling etter straffeprosesslovens § 167 og § 88, samt døgnbehandling etter straffegjennomføringsloven. I disse tilfellene fungerer regionale sikkerhetsavdelinger som et alternativ til fengsel for mennesker som er for syke til å være underlagt den vanlige kriminalomsorg.
7. Av departementets faktiske redegjørelse fremgår det at kun 2 av 22 innleggelse var relatert til straffeprosessloven, i tillegg til 6 innleggelse iht straffeloven § 39 ved regional sikkerhetsavdeling Brøset. Ved regional sikkerhetsavdeling ved Dikemark var 15 av 18 innleggelse basert på phl § 3-3, to innleggelse var basert på straffeprosessloven § 167 og en etter straffeprosessloven § 188, senere dømt til tvungent psykisk helsevern. Det oppgis ikke antall innleggelse ved regional sikkerhetsavdeling Bergen. Det helt store flertall av de som i dag bebor de regionale sikkerhetsavdelingene er der med hjemmel i lov om psykisk helsevern § 3-3, eller endog frivillig. De er ikke dømt til tvungent psykisk helsevern. Det vil være langt lettere å akseptere slike inngripende hjemler som høringsnotatet foreslår dersom forslaget utelukkende hadde rettet seg mot de dømte, ikke i hovedsak mot mennesker som "bare" er syke.
8. ICJ-Norge er av den prinsipielle oppfatning at det psykiske helsevern ikke bør drive samfunnsvern. Denne oppgaven har i mer enn 150 år forkludret grensen mellom helseomsorg og vokteroppgaver og ikke bare bidratt til å bringe det psykiske helsevern i vanry, men også til stigmatisering av denne gruppen av funksjonshemmede.
9. Innesperring av hensyn til samfunnsvernet må under enhver omstendighet besluttes av domstoler med rettsikkerhetsgarantier som i straffeprosessen, ikke av leger eller andre ut fra mer eller mindre løse antakelser om farlighet, og farligheten bør da i hvert fall fastslås i retten på grunnlag av handlinger eller trusler. For øvrig viser ICJ-Norge til debatten i kjølvannet etter den psykiatriske rapport i Breiviksaken at det er et nødvendig å avvikle også den strafferettslige diskrimineringen av denne gruppen funksjonshemmede ved å endre straffelovens utilregnelighetsregel. Også personer med psykiske lidelser må bedømmes på grunnlag av en konkret bedømmelse av vedkommendes forståelse av egen situasjon og egne handlinger i den aktuelle sammenheng, ikke ut fra en generell medisinsk diagnose. Som faktum viser innlegges en stor overvekt med hjemmel i phl fremfor med hjemmel i strafferettslige bestemmelser.
10. Det er derfor betenkelig å innføre så vidtrekkende hjemler som det her åpnes for uten å skille på om pasienten er dømt til tvungent psykisk helsevern (TPH) eller ikke. I de tilfellene hvor pasienten er dømt til TPH kan omfattende hjemler lettere forsvares enn der hvor vedkommende bare utgjør en risiko for fare. Det er uheldig at forslaget ikke skiller klarere mellom dette. hjemlene blir svært vidtrekkende i forhold til inngrep for de ikke-dømte. Allerede skadeskutte kråker skytes med kanoner.

11. ICJ-Norge vil presisere at vi legger til grunn at det må være en forutsetning for innleggelse på sikkerhetsavdelinger, både den ”vanlige” og den særskilte enheten, at de grunnleggende vilkårene for bruk av tvang foreligger før innleggelse kan foretas: at alvorlig sinnslidelse må foreligge eller antas å foreligge, at behandlingskriteriets positive eller negative side er oppfylt, samt at farekriteriet er aktuelt vurdert og oppfylt. Dersom disse forutsetningene ikke er tilstede vil det å innføre hjemler til å innlegge mennesker som ellers ikke oppfyller vilkår for tvangsinnleggelse etter behandlings- eller farekriteriet, dersom det kunne antas at det var risiko for at vedkommende selv kunne utsettes for vold fra samfunnet for øvrig, dersom han/hun fikk bevege seg fritt være svært betenkelig, jf EMK art 5.
12. Det foreligger allerede omfattende hjemler i dagens helsevernlovgivning som gir muligheter for ransaking, skjerming og bruk av tvangsmidler. Å gjennomføre strengere regulering for psykisk helsevern enn det som praktiseres i kriminalomsorgen er i strid med menneskers rett til frihet og verdighet.
13. På detalj-nivå inneholder forslaget en del svært inngripende hjemler, som for eksempel et generelt forslag om adgang til å undersøke besøkende, noe som innebærer blant annet at også undersøkelse av advokater og kontrollkommisjonens medlemmer skal kunne foretas. Dersom man mistenker advokater eller kontrollkommisjonens medlemmer for å opptre uetisk og i strid med sin rolle ved innføring av farlige gjenstander, rømningshjelpemidler, medikamenter eller rusmidler til innlagte bør dette søkes forebygget gjennom andre rettsgrunnlag enn en generell ransakingsrett.
14. Forholdet mellom forslagene og kontrollkomisjonenes mandat synes ikke avklart. Høringsnotatet har ikke en enhetlig tilnærming til konsekvensene av at en del av forslagene innebærer en klagerett til kontrollkommisjonen. For eksempel fremgår det at det ønskes innført en langt strengere adgang enn i dag til å undersøke pasientens person, rom og eiendeler. En slik undersøkelse kan og må foretas ved inngang eller utgang for å ikke helt miste sin berettigelse. Å gi den innlagte en klageadgang på dette – noe som i tid vil prøves langt etter at undersøkelsen har funnet sted – og trolig bare vil benyttes dersom undersøkelsen viser seg å ikke gi noe resultat vil ha liten praktisk konsekvens.
15. Det må videre være et krav at ikke-dømte skal ha en rett til å få sin overføring til regional sikkerhetsavdeling etter § 4-10 overprøvd av retten, og ikke bare av kontrollkommisjonen, gitt de omfattende begrensninger som en overføring til regional sikkerhetsavdeling vil innebære for den enkelte. Overføringen til en regional sikkerhetsavdeling vil kunne innebære langt mer inngripende tiltak mot den enkelte enn det en vanlig overføring mellom institusjoner innenfor psykisk helsevern vanligvis innebærer (som for eksempel fra en akuttpsykiatrisk avdeling til en spesialpsykiatrisk rehabiliteringsavdeling eller en distriktpsykiatrisk poliklinikk).
16. Før lovendringer vedtas bør også andre tiltak vurderes gjennomført nasjonalt, som for eksempel å lage nasjonale retningslinjer for kriterier for innleggelse ved regionale sikkerhetsseksjon som sikrer helhetlig nasjonal praktisering, som det vises til fra Bergen.
17. Som det fremgår av ovenstående, vil å haste gjennom lovendringer nå kunne innebære grove overgrep mot allerede svake og syke mennesker. Det er svært betenkelig at ikke

også denne gruppen mennesker har rett til å få inngripende forslag rettet mot dem utredet på vanlig måte før lovendringer vurderes.

18. ICJ Norge ber derfor om at departementet kun går videre med den del av forslaget som omhandler opprettelse av en enhet med et særlig høyt sikkerhetsnivå innenfor rammen av de regionale sikkerhetsavdelinger, og at de øvrige forslag undergis en grundig utredning før en eventuell vanlig lovgivningsprosess gjennomføres.

Oslo, 22. mars 2012

For ICJ-Norge

Jon Wessel-Aas

(Sign)

daglig leder

Else Leona MacClimans

(Sign)

fagutvalget for psykiatri og rettsvern